

תאריך עדכון: 1.3.11

שם ומספר הקורס:

הגירה והתיישבות יהודית במאה העשרים

23-103-01

ד"ר לילך לב-ארי

סוג הקורס: שיעור **שנת לימודים:** תשע"ב **סמסטר:** ב **היקף שעות:** 2 ש' **סמסטריאליות**
אתר הקורס באינטרנט:

א. **מטרות הקורס (מטרות על / מטרות ספציפיות):**

קורס זה יתמקד בהגירות המוניות ובניידות גיאוגרפית של יהודים מאז ראשית המאה העשרים ועד ימינו. בקורס יוצגו נתונים ממחקרים רלוונטיים תוך התייחסות לתאוריות הקשורות בהגירה באופן כללי ויישום נתוני מחקרים אודות הגירה יהודית – באופן ייחודי. מטרות הקורס הן לבחון את מניעי ההגירה של יהודים בתקופות שונות ודפוסי התיישבותם בתפוצות ובישראל בעת החדשה.

ב. **תוכן הקורס:** (רציונל, נושאים)

בקורס נבחן את מאפייני המהגרים היהודים, ממדי ההגירה, גורמי משיכה ודחיפה, ודפוסי התיישבותם של יהודים בארה"ב, באירופה ובישראל לאור מחקרים רלוונטיים. במהלך הקורס ננתח מחקרים אודות הגירת יהודים בתפוצות השונות ובישראל ונתייחס לבעיות מתודולוגיות הקשורות במחקרים אלה. נבחן שאלות אמפיריות אפשריות לחקר הגירת יהודים, בישראל ובתפוצות באמצעות חקרי מקרה ספציפיים של הגירה והתיישבות של קבוצות אתניות-יהודיות שונות. בסיום הקורס נדון בדפוסי הגירה והתיישבות של יהודים בזמננו תוך התייחסות לתאוריות חדשות בחקר הגירה וכיווני מחקר לעתיד.

מהלך השיעורים: (שיטות ההוראה, שימוש בטכנולוגיה, מרצים אורחים):

הקורס יועבר בצורה פרונטלית על ידי המרצה, שימוש במצגות, שילוב דיון במאמרים מבוססי מחקרים בתחום הגירה והתיישבות של העם היהודי, הצגת סרט בנושא הקורס ודיון ברפרטים קצרים שיוצגו על ידי הסטודנטים.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים: (רשימה או טבלה כדוגמת המצ"ב)

הגירה חברתית ודמוגרפיה – הגדרה וסקירת תאוריות לחקר ההגירה, מאפייני מהגרים, גורמי "משיכה ודחיפה", מתודות מחקריות בהגירה

* ההגירה הגדולה לארה"ב ממזרח-אירופה בתחילת המאה העשרים-מניעים ומאפיינים

* דפוסי התיישבות יהודית בצפון אמריקה

* הגירה יהודית מאירופה ל אמריקה הלטינית ולקנדה בשנות העשרים והשלושים

* הגירה פנים-אירופאית של יהודים בין מלחמות העולם – גורמי משיכה ודחיפה, מאפיינים ודפוסי התיישבות

* העליות לישראל בתקופת הישוב

- * העלייה ההמונית לישראל, מאפיינים, מניעי הגירה ודפוסי התיישבות
- * הגירת יהודי אסיה וצפון אפריקה לאירופה ולצפון אמריקה בשנות ה-60
- * העליות משנות ה-70 עד ימינו – מאפיינים, מניעים
- * ההגירה מישראל בעשורים האחרונים
- * סיכום: ההגירה היהודית בעולם ומגמות דמוגרפיות של העם היהודי-כיווני מחקר לעתיד

ג. חובות הקורס:

דרישות קדם: אין

חובות / דרישות / מטלות:

- השתתפות בקורס באופן פעיל
- קריאת החומר הביבליוגרפי הרלוונטי לכל שיעור.
- כל משתתף/ת בקורס יבחר/תבחר נושא אחד מהקורס אותו יציג/תציג במהלך הקורס (15-20 דקות)
- הגשת עבודה מסכמת אודות הנושא הנבחר
- ניתן גם להגיש סמינריון בקורס (בהיקף של 15-20 ע')

מרכיבי הציון הסופי (ציון מספרי / ציון עובר):

- הצגת הנושא הנבחר בשיעור: 30%.
  - עבודה מסכמת – (לדוקטורנטים בהיקף של עד 5 ע' אשר תזכה בציון "עובר"); עבודה מסכמת בהיקף של 10-12 ע' -למאסטרנטים (אשר תהווה 65% מהציון).
  - השתתפות פעילה בקורס: 5%
- ### מרכיבי הערכה בעבודת סמנריון
- הצגת הנושא הנבחר בשיעור: 20%
  - עבודת סמנריון – 75%
  - השתתפות פעילה בקורס: 5%

ד. ביבליוגרפיה: (חובה/רשות)

חובה

גרטר, אריה, "ההגירה ההמונית של יהודי אירופה, 1881-1914", בתוך: אביגדור שגן (עורך), *הגירה והתיישבות בישראל ובעמים*. ירושלים: מרכז זלמן שזר, 1982, עמ' 343-360.

הרש, ליבמן, ההגירה היהודית לארצות הברית, 1899-1925; ניתוח דמוגרפי, *תפוצות ישראל*, שנה יד, חוברת ג-ד, 1976, ע' 25-73.

וקסמן, חיים א., "ספירת מלאי: יהודי אמריקה בני זמננו". בתוך: אריה גרטנר ויונתן סרנה (עורכים), *יהודי ארצות-הברית*. ירושלים: מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל, 1992, ע' 416-395.

וקסמן, חיים א., "העלייה מארצות-הברית: מאפיינים דתיים, תרבותיים וחברתיים", בתוך: דבורה הכהן (עורכת), *קיבוץ גלויות: עלייה לארץ ישראל - מיתוס ומציאות*. ירושלים: מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל, תשנ"ח, ע' 343-362.

- יער אפרים וזאב שביט (עורכים), *מגמות בחברה הישראלית*. רמת אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 2001, כרך א', פרק 4.
- כהן, ינון, "ההצלחה הדמוגרפית של הציונות". *סוציולוגיה ישראלית*, כרך ח(2), 2007, ע' 355-362.
- לב ארי, לילך, "מי מרוויח ומי מפסיד? ניידות חברתית וקליטה אצל יורדים בארה"ב." *סוגיות חברתיות בישראל*, 2006, 2, ע' 5-44.
- רייכמן, רבקה, "הגירה לישראל: מיפוי מגמות ומחקרים אמפיריים 1990-2006". *סוציולוגיה ישראלית*, כרך י(2), 2009, ע' 339-380.
- רבהון, עוזי, הגירה, *קהילה הזדהות: יהודי ארה"ב בשלהי המאה העשרים*. ירושלים: הוצאת ספרים ע"ש י.ל. מאגנס, 2001.
- שנאן, אביגדור (עורך), *הגירה והתישבות בישראל ובעמים*, ירושלים: מרכז שזר, 1982.
- Ben-Rafael, Eliezer and Yitzhak Sterberg (eds.), *Transnationalism: Diasporas and the advent of a new (dis)order*. Brill, 2009.
- Cohen, Yinon. and Yitzhak Haberfeld, "Second Generation Jewish Immigrants in Israel: Have the Ethnic Gaps in Schooling and Earnings Declined?" *Ethnic and Racial Studies*, 1998, 21(3): 507-528.
- DellaPergola, Sergio, "Jewish Women in Transition: A Comparative Sociodemographic Perspective." *Studies in Contemporary Jewry*, 2001, Vol 16: 209-242.
- DellaPergola, Sergio, "Some Fundamentals of Jewish Demographic History," in Sergio DellaPergola and Judith Even (eds.) *Papers in Jewish Demography 1997*. Jerusalem: The Hebrew University Press, 2001, pp. 11-33.
- DellaPergola, Sergio, "'Sephardi and Oriental' Migrations to Israel: Global, Regional and Local Aspects." *Paper Presented at American University*, Washington, D.C., 2002.
- DellaPergola, Sergio, "World Jewish Population, 2010." *Current Jewish Population Reports*, Connecticut: University of Connecticut, Berman Institute, Jewish Data Bank, 2010, Number 2.
- Elazar Daniel, J and Weinfeld Morton, *Still Moving: Recent Jewish Migration in Comparative Perspective*, London, and New Brunswick-USA, 2000
- Gold, Steven J., *The Israeli Diaspora*. London & New York: Routledge, 2002.
- Faist, Thomas, *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*. New York, Oxford University Press, 2000.
- Kaplan, Steven, *Ethiopian Immigrants in Israel: Experience and Prospects*. London: Institute for Jewish Policy Research, 1998.
- Lev Ari, Lilach, *The American Dream-For Men Only? Gender, Immigration, and the Assimilation of Israelis in the United States*, Texas, El Paso: LFB

Pub., 2008.

Rebhun, Uzi and Chaim I. Waxman, "The 'Americanization' of Israel: A Demographic, Cultural and Political Evaluation." *Israel Studies*, Vol. 5, No. 1, Spring 2000, pp. 65-91.

Rebhun, Uzi and Lilach Lev Ari, *American Israelis: Migration, Transnationalism, and Diasporic Identity*. Leiden and Boston: Brill.

Schellekens, Jona. and Jon Anson, *Israel's Destiny: Fertility and A motality in a Divided Society*, USA, New Brunswick, 2007.

רשות

אבני, חיים, מביטול האינקוויזיציה ועד "חוק השבות"; תולדות ההגירה היהודית לארגנטינה. ירושלים, 1982.

גוטמן, ישראל ועדינה דרכסלר (עורכים), *שארית הפליטה 1944-1948*. ירושלים, יד ושם, תשנ"א.

גרטר, אריה, *יהודי אנגליה בעת החדשה*, ירושלים: מרכז זלמן שזר תשמ"א.

דלה-פרגולה, סרגיו, "הערות אחדות על המחקר הסוציו-דמוגרפי של 'קהילות ישראל במזרח'". *פעמים*, 93, 2003, ע' 149-156.

דלה-פרגולה, סרגיו, *דמוגרפיה יהודית*, ירושלים: המכון לתכנון מדיניות עם יהודי, מס' 2, 2003.

דלה-פרגולה, סרגיו, אברהם ברגיל ועמוס יובל, (עורכים) *חוג נשיא המדינה לתפוצות, סדרה ג' תשס"ח, 2004-2007*. ירושלים: הספרייה הציונית והאוניברסיטה העברית, המכון ליהדות זמננו, 2008.

טרטקובר, אריה, *נדודי היהודים בעולם*. ירושלים: הספרייה הציונית הקטנה, 1947.

לב ארי, לילך, *גינדר הגירה וקליטה כלכלית וחברתית בקרב ילידי ישראל בארצות הברית*. חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, ירושלים: האוניברסיטה העברית, 2002.

לב ארי, לילך, *שבים הביתה – מחקר אודות ישראלים החוזרים ארצה*. ירושלים: משרד הקליטה, אגף לתכנון ולמחקר ואגף לתושבים חוזרים, 2006.

Brym, Robert, W., William Shaffir and Morton Weinfeld, *The Jews in Canada*. Toronto: Oxford University Press, 1993.

El-Haj Majid and Elazar Leshem, Elazar, *Immigrants from the Former Soviet Union in Israel: Ten Years Later*. Haifa: University of Haifa, 2000.

Foner Nancy (ed.), *New Immigrants in New York*, revised ed. NY, 2001

Foner Nancy (ed.), *From Ellis Island to JFK. New York's Two Great Waves of Immigration*, NY, 2000

Leshem, Elazar and Judith T. Shuval (eds.) *Immigration to Israel: Sociological Perspectives*. New Brunswick, NJ: Transaction, 1998.

Rebhun, Uzi, Sergio DellaPergola and Mark Tolts, "American Jewry: A Population Projection, 1990-2020," in Roberta Rosenberg Farber and Chaim I. Waxman (eds.), *Jews in America: A Contemporary Reader*. Hanover and London: University Press of New England/Brandeis University Press, 1999, pp. 33-50

Shcmool, Marlena and Frances Cohen, *A Profile of British Jewry, Patterns and Trends at the Turn of the Century*. London: Board of Defuties of British Jews, 1998.

Waxman, Chaim I., *Jewish Baby Boomers: A Communal Perspective*. Albany: State University of New York Press, 2001.